

■ Odborná propaganda, sloužící k rozvoji znalostí pracujících v zemědělství, má rozhodujícím způsobem ovlivňovat zavádění osvědčených výsledků vědy a techniky do praxe a přispívat k rozvoji i vyšší úrovni zemědělské výroby. Současný stav zemědělské propagace a odezva na její různé formy nesplňují vždy předpoklady a nepřinášejí také vždy očekávaný výsledek. Příčin je celá řada; vyplývají nejen z organizační roztržičnosti výchovné vzdělávací činnosti na vesnici, ale i z vlastní obsahové náplně šířených informací i ze způsobů propagační práce. V současné době je tedy velmi aktuální zjišťovat a ověřovat, které z forem a metod zemědělské propagace jsou nejúčinnější, které z těchto forem nejvíce ovlivňují pracovníky v zemědělství z hlediska jejich aktivního působení ve výrobě, při osvojování a praktickém uplatňování nových poznatků. Jedním z vhodných prostředků poznání takových skutečností je sociologický výzkum.

Institut sociologie venkova a historie zemědělství při VÚZE by pověřen takovým úkolem. Sociologický průzkum účinnosti různých forem zemědělské propagace byl zahájen v r. 1965 a zakončen v polovině r. 1966 (Tauber 1966). Výtah z výsledků tohoto průzkumu je uveden v této informaci.

VYMEZENÍ, ROZSAH A TECHNIKA PRŮZKUMU

Metodická osnova úkolu stanovila:

- a) prostředky propagace, které budou hodnoceny,
- b) vzorek (soubor) pracovníků v zemědělství,
- c) územní vymezení průzkumu,
- d) postup a techniku průzkumu.

Do průzkumu byly zahrnuty tyto prostředky zemědělské propagace:

1. Tisková propaganda — noviny, časopisy a publikace, propagační materiály (listovky, metodiky atd.).

2. Zemědělské vysílání Čs. rozhlasu a televize, zemědělský film.

3. Národní propagace — zemědělské výstavy, dny nové techniky, exkurze, národní agitace (letáky, plakáty).

4. Výchovné a vzdělávací formy — družstevní a závodní školy práce, přednášky, školy pokrokových zkušeností, zemědělské university atd.

5. Osobní agitace — vliv vedoucích pracovníků zemědělských závodů, orgánů a organizací (ústavů apod.).

Zkoumaný soubor pracovníků a jejich další členění bylo sestaveno především z hlediska předpokládané rozdílné účinnosti jednotlivých prostředků propagace a různých skupin pracovníků (řadová, manuálně pracující, funkcionáři a vedoucí pracovníci JZD, pracovníci výrobních zemědělských správ, ZTS). Jako výchozí základna pozorování (přímého i nepřímého) sloužilo pracoviště sledovaných osob.

Pro výsledné zpracování se vzal v úvahu:

Soubor A v celkovém počtu 100 osob (vedoucí pracovníci a funkcionáři JZD,

pracovníci výrobních zemědělských správ, zemědělských technických škol). Průzkum se dělal technikou interviewu — standardizovaného rozhovoru.

Soubor B v celkovém počtu 315 osob (vedoucí pracovníci a funkcionáři JZD, řadový manuálně pracující členové JZD). Průzkum se dělal anketou.

Jako konkrétní případy zkoumaného vzorku (souborů) byly do zpracování zahrnuty názory a hodnocení (popř. prvky obsahu sdělení) respondentů na jednotlivé prostředky propagace.

Jako zkoumané kvalitativní znaky se uvažovaly: pracovní zařazení, školní vzdělání, věk, pohlaví. Soubory nemají pro svůj omezený počet charakter reprezentativnosti, a možnosti zobecnění mohou být proto jen relativní (orientační závěry).

Průzkum byl proveden na 5 okresech (s přihlédnutím k prvkům záměrného a úsudkového výběru a k dané pracovní kapacitě vymezené pro tento úkol): Praha-východ, Praha-západ, Jičín, Klatovy, Strakonice.

Použito se kombinované techniky; prostudovaly se materiály z výzkumné činnosti (např. výzkumy osvětových ústavů apod.), shromáždily se informace a dokumentace z různých pramenů (např. předchozí výzkumy Institutu, výrobních zemědělských správ, zemědělskolesnických společností, Poštovní novinové služby atd.) a použilo se technik standardizovaného rozhovoru i ankety.

Celkový počet rozeslaných ankety byl 9670, zpět došlo 810 (tj. 8,3 %); vyřazeno bylo 495 a zpracováno 315 ankety (tj. 3,2 % z celkového počtu rozeslaných a 38 % z došlých ankety). Distribuce byla provedena prostřednictvím výrobních zemědělských správ v příslušných okresech.

Výběr vzorku respondentů byl pro každý okres reprezentativní, a to jak z hlediska závodů, tak pracovníků; při stanovení počtu ankety pro jednotlivá JZD se přihlíželo především ke stavu stálých pracovníků, členů JZD, v poměrném zastoupení funkcionářů a řadových členů (a v poměrném rozdělení mezi pracovníky rostlinné a živočišné výroby). Návratnost ankety znovu potvrdila, že u podobných prostředků nelze počítat s tím, že každý příjemce odpoví. Příjemci ankety si sami vybírají (zpravidla ti aktivnější), zda se v anketním souboru objeví. Tento výběr se potom týká obvykle jen určité části pracovníků (závodů), která nemusí být reprezentativní pro celý soubor; to platí i pro tento případ.

Různá technika sloužila k prověřování spolehlivosti zjištěných údajů a validity některých vztahů (např. četnost, váha vlivu, účinnost).

Části získaných údajů se podle přijaté metodiky číselně vyhodnotily pomocí frekvenčních tabulek rozložení četnosti, tabulek kombinačních a v některých případech se zjištěné výsledky ověřily testem chí-kvadrátu.*)

Výsledky průzkumu se zpracovaly podle zkoumaných souborů a použité techniky. První část zpracování obsahuje číselné vyjádření hodnocení jednotlivých prostředků, druhá část zhodnocení dalších údajů z pozorování a komentáře k jednotlivým propagačním prostředkům. V závěrech jsou uvedeny výsledky z hlediska obou souborů s vyznačením odchylek. Výsledné sestavy pořadí jednotlivých prostředků propagace podle váhy vlivu (v procentech podle četnosti pořadí) u zkoumaných souborů jsou uvedeny v tab. I—IV. Respondenti sami vyznačovali — jako součást standardizovaného rozhovoru nebo odpovědí v anketě — svůj názor na současný stav vlivu a působení jednotlivých prostředků propagace pořadím (číslem) uváděným u každého prostředku, a to podle seznamu zkoumaných prostředků.

Na základě těchto i dalších údajů získaných v průzkumu lze uvést, že průzkum některé předpoklady, které tu byly při zadání úkolu, potvrdil, jiné upravil či zcela změnil.

VÝSLEDKY PRŮZKUMU

Průzkum potvrdil, že v současné době nejdůležitější formou šíření poznatků je tisková propaganda. V tomto směru jsou údaje u všech skupin pracovníků obou souborů (A, B) konformní. Získané údaje ovšem také naznačují až příliš nevyrovnanou proporcii mezi jednotlivými druhy tiskové propagace, a to mezi zemědělskými novinami a časopisy na straně jedné a publikacemi a tiskovinami zaslí-

*) Test nezávislosti chí-kvadrát na 5% hladině významnosti (provedlo výpočetní středisko při VÚZE)

lanými na zemědělské závody zdarma (např. listovky, metodiky atd.) na straně druhé. Tento rozdíl byl ověřen i testem, který potvrdil statisticky významný rozdíl v rozdělení četností názorů a hodnocení, a tedy i v předkládané váze vlivu např. Zemědělských novin ve srovnání s ostatními prostředky tiskové propagace.

Při tomto hodnocení je nutno vzít v úvahu i to, že značná disproporce mezi Zemědělskými novinami a ostatními prostředky tisku je částečně ovlivněna tím, že jde o denní tisk (splnění požadavku aktuálnosti, rychlé a stručné odborné i jiné informace, hlediska projevující se u masových sdělovacích prostředků atd.) a dále i to, že pracující v zemědělství považují Zemědělské noviny za „svůj“ zemědělský tisk (velká oblíbenost).

Obdobně byl testován vzájemný vztah časopisů a publikací, kde se projevila významnost vlivu ve prospěch časopisů. Tyto výsledky byly opět shodné u všech sledovaných skupin pracovníků.

Asymetričnost četností (hodnocení) zmíněných prostředků se kontrolovala i s údaji o čtenosti. Tyto údaje plně ověřují výše uvedená zjištění. Z denního tisku jsou to Zemědělské noviny, které s vysokým procentem čtenosti (pravidelně jsou čteny v 87 % případů souboru A a v 73 % případů souboru B) jsou hodnoceny jako nejúčinnější prostředek. Také Socialistické zemědělství je hodnoceno kladně, i když jeho čtenost (pravidelná) je zhruba jen v 50 % sledovaných případů, s výraznou odchylkou u řadových členů JZD (pokles zhruba o 30 %).

U odborných zemědělských časopisů se konstatuje, že mají vyhovující úroveň a že v běžné praxi skutečně pomáhají. Zároveň však bylo mnoho připomínek k velkému počtu titulů. Podle názoru respondentů dochází dnes na JZD příliš mnoho odborných časopisů, což má nepříznivé důsledky na jejich čtenosti. Výrazný byl rovněž požadavek, aby odborné časopisy obsahovaly více článků o zahraničních zkušenostech, přičemž ovšem výběr témat (jejich úroveň a popř. hodnocení) by měl být více přizpůsoben nynějším možnostem zavádění nových metod v našich zemědělských závodech. Rovněž byly připomínky k velkému počtu teoretických článků, což však do značné míry může vyplývat z nesprávného výběru nebo distribuce popularizujících a přímo vědeckých časopisů.

Pořadí nejčastěji uváděných titulů bylo toto (jen do 5. pořadí):

Soubor A: Náš chov, Za vysokou úrodu, Mechanizace zemědělství, Ekonomika zemědělství, Drůbežnictví.

Soubor B: Náš chov, Ekonomika zemědělství, Za vysokou úrodu, Mechanizace zemědělství, Zemědělská ekonomika.

Nižší váha vlivu je v hodnocení přisuzována odborným zemědělským publikacím s předpokládanou odchylkou čtenosti i hodnocení u skupiny např. funkcionářů JZD a řadových členů družstev. Tak např. průměrné procento čtenosti publikací u skupin vedoucích pracovníků a funkcionářů JZD v obou souborech činí 54,5 %, u skupiny řadových členů JZD (soubor B) 29 %.

Jako další prostředky tiskové propagandy se hodnotily tisky, které jsou zemědělcům zasílány zdarma (listovky, instrukční metodiky atd.). Hodnocení celé této skupiny tiskovin bylo spíše nepříznivé. Z hlavních připomínek lze uvést, že tiskovin tohoto druhu dochází na JZD velký počet, málo se čtou a tedy i málo využívají. Pokus o klasifikaci názorů a hodnocení dal při sumarizaci u souboru A tento výsledek: listovky byly v 17 % hodnoceny dobře, ve 32 % průměrně a ve 38 % záporně, 13 % se nevyjádřilo. Obdobně tomu bylo u instrukčních metodik, kde podstatně ovšem vzrostlo procento nevyjádřivších se případů (33 %); dobré hodnocení 13 % a průměrné 23 % případů. V anketě u souboru B se

zjistila u skupiny vedoucích pracovníků a funkcionářů JZD znalost a čtenost těchto materiálů v 51 % případů a u skupiny řadových členů JZD ve 22 % případů. Průzkum této skupiny propagačních prostředků přinesl podstatně odlišné výsledky od původních předpokladů.

I když plakáty a jiné prostředky nástěnné propagace lze zařadit do propagace názorné, hodnotily se ve výše uvedené skupině prostředků. Těmto materiálům se věnovala jen dílčí pozornost, protože plakáty se zemědělskou tematikou ministerstvo zemědělství vydává jen ve velmi omezeném počtu titulů. Plakáty, letáky a různé propagační tiskoviny však vydává a na venkov rozesílá velká řada nezemědělských institucí, přičemž ovšem hodnocení těchto materiálů, ve velké většině nepříznivé, je připisováno právě na vrub propagační činnosti ministerstva zemědělství. Všechny tyto prostředky — až na zcela malé výjimky (např. plakáty, jako je technický popis strojů, atd.) — jsou hodnoceny záporně nebo jen průměrně.

Výsledky průzkumu o zemědělském vysílání Čs. rozhlasu a Čs. televize přinesly odlišné výsledky, a to jak podle zkoumaných souborů, tak i podle použité techniky. V sestavě pořadí získaných technikou řízených rozhovorů u souboru A je televizní vysílání pro zemědělce ve 4. pořadí a rozhlasové vysílání pro zemědělce v posledním, 7. pořadí (tab. I). Značně odlišné výsledky přineslo zpracování anketového dotazníku u souboru B, kde zejména u skupiny manuálně pracujících členů JZD dochází k výraznému posunu na přední pořadí (tab. III). I když vezmeme v úvahu, že při použité technice (anketě) respondenti pravdě-

I. Pořadí jednotlivých prostředků propagace podle váhy vlivu a působení (soubor A — 100 osob)

Pořadí	Prostředky propagace	Podle četnosti pořadí*) v %
1.	Odborný zemědělský tisk a odborná literatura	83,4
2.	Odborné exkurze, dny nové techniky atd.	51,5
3.	Zemědělské výstavy a přehlídky	51,0
4.	Čs. televize — vysílání pro zemědělce	47,5
5.	Odborná školení — konference	41,5
6.	Odborný zemědělský film	40,0
7.	Čs. rozhlas — vysílání pro zemědělce	37,2

II. Pořadí jednotlivých prostředků propagace podle váhy vlivu a působení (soubor B — 135 osob — skupina vedoucích pracovníků a funkcionářů JZD)

Pořadí	Prostředek propagace	Podle četnosti pořadí v %
1.	Odborný zemědělský tisk (noviny)	84,2
2.	Odborné zemědělské časopisy	73,7
3.	Čs. televize — vysílání pro zemědělce	53,1
4.	Čs. rozhlas — vysílání pro zemědělce	51,5
5.	Odborné školení — konference	50,3
6.	Odborné zemědělské knihy	49,3
7.	Odborné exkurze, dny nové techniky atd.	48,8
8.	Zemědělské výstavy a přehlídky	44,9
9.	Odborný zemědělský film	36,7

*) pořadí vyznačené respondenty

podobně ne vždy přesně odlišili mezi zemědělským vysíláním a vysíláním celkem, mezi současným stavem (vlivem a působením) a předpokládaným možným vlivem, průzkum potvrdil velikou váhu rozhlasu a televize jako masových komunikačních prostředků. To je výrazné především u skupiny řadových pracovníků v zemědělské výrobě, kde by televize i rozhlas mohly plnit úlohu jednoho z velmi účinných prostředků ovlivňování pracovníků, činných přímo ve výrobě.

Odborný zemědělský film je podle průzkumu hodnocen podstatně níže, než byl původní předpoklad. Toto poměrně nepříznivé hodnocení bylo zaznamenáno u obou souborů, a to u interviewu i ankety, a shoduje se i s dalšími zjištěnými údaji (např. z vedoucích pracovníků a funkcionářů v souboru A se sice zúčastnilo promítání na 65 % osob, ale z toho jen ve 22 % případů šlo o promítání v r. 1965, popř. na počátku r. 1966. Obdobné údaje přinesla i anketa u souboru B, kde v r. 1965 vidělo odborné zemědělské filmy jen 35,5 % pracovníků. Velmi důležitou otázkou pro hodnocení zemědělského filmu je bezpochyby distribuce a výběr filmů, což může mít pro kladné nebo záporné hodnocení rozhodující význam; velmi časté jsou právě připomínky k zastaralosti a malé aktuálnosti předváděných filmů nebo k jejich nevhodnému výběru.

Jistě je zajímavé, že tyto kritické názory nemají v jednotlivých okresech stejnou intenzitu (což bude pravděpodobně v úzké závislosti na výše zmíněných okolnostech — distribuce, výběr apod.). Tak např. v okresech Klatovy a Praha-západ bylo hodnocení filmů i co do jejich aktuálnosti lepší, horší bylo na okrese Praha-východ a Strakonice a poměrně značně negativní na okrese Jičín. Všeobecně se nepříznivě komentuje omezená možnost opatřit si dobré zahraniční odborné filmy (barevné), o které mají všechny stupně pracovníků velký zájem. Dobré výsledky dává i promítání diapozitivů při přednáškách. Tuto poznámku uvádíme proto, že na rostoucí význam diapozitivů se upozorňuje též v zahraniční literatuře o poradenských službách, a to zejména pro snadnost manipulace, možnost snadné aktualizace, menší nákladovost apod. (např. ústřední orgány informační služby bonnského ministerstva zemědělství AID).

Průzkum prostředků názorné propagace přinesl opět odlišné výsledky, a to jak podle souborů, tak i podle použitých technik. Výsledky souboru A, vedoucích pracovníků a funkcionářů JZD (včetně pracovníků výrobních správ, ZTŠ) daly velmi příznivé hodnocení exkurzím a dnům nové techniky (2. pořadí, viz tab. I). Výsledky v této skupině se potvrdily i statistickým testem (např. ve srovnání se školením, filmem a rozhlasem).

Zpracování anketového dotazníku (soubor B) však dalo zcela odlišné výsledky, které u tohoto souboru byly shodné pro obě skupiny pracovníků — funkcionáře i řadové členy JZD. Jde tu o zřetelný posun na nižší pořadí, který lze pozorovat i v údajích o účasti na exkurzích, dnech nové techniky atd., jenž je u anketního souboru podstatně nižší (38,2 % u funkcionářů JZD a 25,3 % u řadových členů JZD) než u souboru A (účast v 64 % případů).

Obdobně jako exkurze, tak i zemědělské výstavy a přehlídky vykazují odlišné hodnocení jak podle souborů, tak i podle použité techniky. Opět u souboru A jde o příznivé hodnocení, méně příznivé u souboru B; je však zajímavé, že návštěvnost výstav je u skupiny řadových pracovníků daleko vyšší než exkurzí (46 % případů proti 25,3 %). Testy prostředků názorné propagace nevykázaly významný rozdíl mezi hodnocením výstav a ostatních prostředků v obou souborech, lze tedy uvažovat zhruba stejnou váhu vlivu a jejich působení, i když v nižším celkovém pořadí u souboru B než u souboru A.

Do průzkumu se zahrnuly různé výchovné a vzdělávací formy, především odborné přednášky a konference. Všechny tyto prostředky oběma soubory i po-

III. Pořadí jednotlivých prostředků propagace podle váhy vlivu a působení (soubor B — 180 osob — skupina řadových, manuálně pracujících členů JZD)

Pořadí	Prostředek propagace	Podle četnosti pořadí v %
1.	Odborný zemědělský tisk (noviny)	79,9
2.	Čs. televize — vysílání pro zemědělce	63,4
3.	Čs. rozhlas — vysílání pro zemědělce	63,3
4.	Odborné zemědělské časopisy	51,4
5.	Zemědělské výstavy a přehlídky	40,0
6.	Odborný zemědělský film	39,9
7.	Odborné exkurze, dny nové techniky atd.	37,9
8.	Odborné zemědělské knihy	36,3
9.	Odborné školení — konference	35,4

IV. Pořadí jednotlivých prostředků propagace podle váhy vlivu a působení (soubor B celkem 315 osob)

Pořadí	Prostředek propagace	Podle četnosti pořadí v %
1.	Odborný zemědělský tisk (noviny)	81,7
2.	Odborné zemědělské časopisy	60,9
3.	Čs. televize — vysílání pro zemědělce	58,8
4.	Čs. rozhlas — vysílání pro zemědělce	58,3
5.	Odborné exkurze, dny nové techniky	42,6
6.	Odborný zemědělský film	42,4
7.	Zemědělské výstavy a přehlídky	42,1
8.	Odborné zemědělské knihy	41,9
9.	Odborné školení — konference	41,8

užitými technikami byly hodnoceny stejně, a to poměrně nepříznivě, s různou intenzitou důrazu. U souboru řadových pracovníků se objevují odborné přednášky, konference a školení na posledním místě hodnocení (tab. III). V nemalé míře je to způsobeno nynější nekoordinovaností a mnohokolejností na tomto úseku. Říšením zemědělských znalostí, nových poznatků vědy a techniky se v rámci okresu zabývá celá řada institucí. Stejně nebo podobné přednášky se opakují po několik let, titíž lektori přednášejí pod hlavičkou různých institucí na totéž téma apod. Důraz v intenzitě hodnocení vyplývá i z rozdílné účasti na uvedených akcích, která je u skupiny řadových členů JZD podstatně nižší.

U obou souborů byla v průzkumu věnována pozornost otázce osobní agitace. Šlo zde spíše jen o zaznamenání těch pracovníků, kteří nejvíce pomáhají při zavádění nových poznatků, a které tedy respondenti znají, mohou uvést podle jména apod.

V některých zahraničních sociologických průzkumech šíření nových poznatků do zemědělské praxe slouží zaznamenání takových osob (instruktorů, poradců atd.) k ilustraci efektivnosti jejich činnosti, popřípadě k efektivnosti činnosti institucí, které tyto pracovníci reprezentují. V řízených rozhovorech souboru A označili funkcionáři JZD jako ty, kteří nejvíce pomáhají (které osobně znají) při zavádění nových poznatků, nejčastěji pracovníky výrobních zemědělských správ, dále pracovníky STS, okresních zemědělskolesnických společností, zemědělských technických škol a výzkumných zemědělských ústavů.

V anketě jsme dostali odpověď v tomto případě jen v 7,6 % případů, proto se, kromě tohoto zjištění, další hodnocení neprovádělo.

Při hodnocení váhy vlivu a účinnosti jednotlivých prostředků propagace se uvažovala i osobní charakteristika dotazovaných. Soubory byly rozříděny podle pracovního zařazení, školního vzdělání, věku a pohlaví. S ohledem na poměrně malou početnost souborů se jako významné pro sledované vztahy ukázalo především pracovní zařazení, projevující se v rozdílném hodnocení některých prostředků. Proto také toto rozřídění se vzalo za základ zpracování a hodnocení.

NĚKTERÉ POZNATKY A ZÁVĚRY Z PRŮZKUMU

Původní metodika průzkumu byla koncipována širěji. Předpokládal se větší rozsah průzkumu i velikost sledovaných souborů (včetně dodržení stanovených hledisek výběru). Během průzkumu se však projevíly značné obtíže při vlastním zjišťování údajů v terénu, v zemědělských závodech. Projevilo se, že otázky zemědělské propagace nemají zatím u zemědělců dostatečnou prestiž a také výzkum těchto otázek se setkává, např. ve srovnání se zjišťováním technickoekonomických otázek, s daleko menší odezvou. Přesto, že se sociologický průzkum dělal mimo sezónu zemědělských prací (a za plné podpory příslušných orgánů), mohly se jako základ pro zpracování vzít jen nevelké soubory. Nesplňují požadavky kladené na reprezentativnost a široké zobecnění. Také návratnost ankety, jejíž distribuci se věnovala mimořádná pozornost, byla podstatně nižší než původní předpoklad a dovolila zpracovat jen 3,2 % případů (proti předpokládaným 10–15 %).

Také vlastní zjišťování tzv. přímé účinnosti daného prostředku propagace nebo informace má řadu technických (i metodických) obtíží, včetně nároků na celou síť spolupracovníků. Při šíření informací dochází nejen k vzájemnému podporování, ale i ke křížení a kolizím informací z různých zdrojů a různých prostředků, z nichž každý má svou specifickou váhu a účinnost. Vymezování vlivu jednotlivých prostředků v rámci jejich komplexního a vzájemného působení pro účely zjišťování přímé účinnosti je ve společenském prostředí velmi nesnadné, ne-li nemožné. Proto jde v rozsahu provedeného průzkumu spíše o zjišťování nepřímé účinnosti. Tato účinnost však byla ověřována a zkoumána různými technikami (interview, anketa, studium dokumentů atd.), různými pomůckami hodnocení a vztahy, takže celé zpracování může sloužit jako orientace pro teorii a praxi, a i když byl průzkum proveden jen v pěti okresech, lze zjištěním přisuzovat i širší platnost.

Aby se zlepšil celý proces šíření a přijímání nových poznatků vědy a techniky do zemědělské praxe, bude nutné řešit i některé obecné a zásadní otázky na tomto úseku. Bude nutné vymezit kompetenci různých orgánů (zejména na úrovni okresu v oblasti tzv. odborné osvětové práce, odborného poradenství, vědeckotechnických informací atd.), včetně vymezení obsahové náplně každé z těchto činností. Současný stav a efektivnost zemědělské propagace v rámci okresu si vyžadují koordinace. Touto koordinací by měl být pověřen orgán nebo instituce, která má podrobný přehled o skutečném stavu a úrovni hospodaření jednotlivých zemědělských závodů a jejich potřebách.

Napříště bude nutné zabezpečit, aby odborné informace na úrovni okresu (popř. jeho obvodů, skupin podniků atd.) byly šířeny diferencovaně a splňovaly požadavek reálnosti podle daných podmínek (požadavek na obsahovou náplň).

Je proto nutné najít přiměřenou relaci mezi centrálním řízením (a zpracováním) informací a jejich diferencovaným šířením (vlastní aplikací v „posledním článku“). Bude účelné soustřeďovat tok informací nejen na vedoucí pracovníky, kteří jsou bezpochyby rozhodujícím činitelem, ale také vhodnými prostředky působit na zájem o novou techniku i u řadových pracovníků (zejména masovými sdělovacími prostředky). Průzkum dokazuje, že to jsou především televizní a rozhlasové pořady, které mají u manuálně pracujících v zemědělství dobrou odezvu. Lze tedy v tomto směru doporučit určitou preferenci zemědělského vysílání televize a rozhlasu.

Projevila se také nutnost v propagační a poradenské činnosti více využívat poznatků společenských disciplín, jako je psychologie, sociologie a další. Bude účelné usilovat o vhodnou aplikaci některých poznatků zahraničních poradenských služeb v zemědělství, zejména pak poznatků o správném využívání jednotlivých informačních prostředků z hlediska jejich specifického charakteru v celém procesu šíření nových poznatků.

SOUHRN

V institutu sociologie venkova a historie zemědělství při Výzkumném ústavu zemědělské ekonomiky byl v r. 1966 zakončen sociologický průzkum účinnosti různých forem zemědělské propagace. Metodická osnova úkolu stanovila prostředky propagace, které se budou hodnotit (tisková propaganda, zemědělské vysílání — rozhlasové i televizní, názorná propagace, výchovné a vzdělávací formy a osobní agitace), vzorky pracovníků — respondentů (soubor A — 100 osob, funkcionáři JZD, pracovníci zemědělských výrobních správ, ZTŠ atd., soubor B — 315 osob, funkcionáři a řadoví členové JZD), územní vymezení průzkumu (5 okresů) a techniky průzkumu (kombinace technik). Výsledky průzkumu se zpracovaly podle zkoumaných souborů a použité techniky.

Získané údaje některé předpoklady o vlivu jednotlivých prostředků potvrdily (tisková propagace), jiné upravily (např. příliš nevyrovnaná proporce ve vlivu mezi jednotlivými prostředky tiskové propagace), či zcela změnily (např. zemědělský film). Kromě návrhů na zlepšení dosavadní úrovně propagační činnosti se získala i řada metodických poznatků v této oblasti výzkumu.

Došlo dne 23. 2. 1967

Literatura

1. BENVENUTI, B.: Farming in cultural change. Assen, 1962. — 2. JONES, G. E.: The diffusion of agricultural innovations. = „Journal of Agricultural Economics“, 1963, 3: 387-409. — 3. LAMSER, V.: Sociologický výzkum rozhlasu. = „Studie a úvahy“, 1964, 4. — 4. ROGERS, E. M.: Diffusion of innovations. New York, 1962. — 5. WAGNER, H.: Verbreitung, Resonanz und Wirksamkeit von Informations- und Beratungsmitteln bei den Landwirten Nordrhein-Westfalens AID, Bad Godesberg, 1964. — 6. TAUBER, J. a kol.: Sociologický průzkum nejúčinnějších metod zemědělské propagace. Závěrečná zpráva, Institut sociol. venkova a hist. zeměd., Praha, 1966.

Социологическое исследование эффективности разных форм сельскохозяйственной пропаганды

В Институте социологии села и истории сельского хозяйства при Научно-исследовательском институте экономики сельского хозяйства завершено в 1966 г. социологическое исследование эффективности разных форм сельскохозяйственной пропаганды. Методическая основа задания установила средства пропаганды, которые будут оцениваться (печатная пропаганда, сельскохозяйственное вещание — по радио и телевидению, наглядная пропаганда, воспитательные и образовательные формы и личная агитация), образцы работников — респондентов (комплекс А — стоиц, функционеры ЕЭСХК, работники сельскохозяйственных производственных управлений, ЭСХТУ и т. д., комплекс Б — 315 лиц, функционеры и рядовые члены ЕЭСХК), территориальное уточнение исследования (5 районов) и техники исследования (комбинация техник). Результаты исследования разработаны в зависимости от исследуемых комплексов и примененной техники).

Полученные данные некоторые предположения о влиянии отдельных средств подтвердили (печатная пропаганда), иные модифицировали (напр. слишком неуравновешанные пропорции влияния между отдельными средствами печатной пропаганды), или совсем изменили (напр. сельскохозяйственный фильм). Наряду с проектами по улучшению существующего уровня пропаганды приобретен также целый ряд методических познаний в этой области исследования.

Текст к таблицам

- I. Перечень отдельных средств пропаганды в зависимости от удельного веса влияния и воздействия (комплекс Б — 135 лиц)
- II. Перечень отдельных средств пропаганды в зависимости от удельного веса влияния и воздействия (комплекс Б-135 лиц)
- III. Группа рядовых членов ЕЭСХК — работников физического труда (комплекс Б 180 лиц)
- IV. Комплекс Б 315 лиц

Sociological Research of the Effectiveness of Various Forms of Diffusion of Agricultural Innovations

In the Institute of Rural Sociology and History of Agriculture affiliated to the Research Institute of Agricultural Economics there was in 1966 finished a sociological survey into effectiveness of various forms of dissemination of agricultural innovations. The methodical program of this survey laid down in this respect the means of dissemination to be evaluated (agricultural press, radio and TV programmes for agricultural listeners, agricultural demonstrations and exhibitions, schemes of education and training and direct personal contacts with extension officers etc.), samples of respondents (group A — 100 individuals, functionaries of Unified Agricultural Cooperatives, officers of agricultural administrative district bodies, teachers of agricultural schools etc., group B — 315 individuals, functionaries and rank and-file manual members of Unified Agricultural Cooperatives). Furthermore, the programme embraced the territorial delimitation of the inquiry, (5 districts), and fixed the technique of the inquiry (combination of techniques). The results of the inquiry were processed according to the groups being investigated and according to the techniques applied.

The data gained from the inquiry have confirmed some of the assumptions on the influence exerted by some of the means (press publicity). Other assumptions were modified (for instance, an excessively unbalanced proportion in the influence of various means of the press publicity, other assumptions were completely changed (agricultural film). Besides suggestions for improvement of the present level of the diffusion of innovations also additional information in the field of methodology was obtained in this field of the research.

Text to the tables

- I. Order of various means of diffusion according to the importance of their influence and effect (group A — 100 individuals)

- II. Order of various means of diffusion according to the importance of their influence and effect (group B — 135 individuals)
 III. Group of rank-and-file manual workers of the Unified Agricultural Cooperatives (group B — 180 individuals)
 IV. Group B — total of 315 individuals

Adresa autorů:

Dr. ing. Jiří Šíma, Petr Vaněček, Institut sociologie venkova a historie zemědělství při VÚZE, Praha 2, Mánesova 75

E. Horáková

■ Naše dosavadní znalosti v zemědělských podnicích jsou, jsou čerpány především z relativního zaměření. Takový určitý znak, resp. skupina zkoumá na základě variací

Sociolog ovšem může útvar, jehož jednotky jsou míněných spoluúčastí při rozdělení práce. Rubem dělení rarchické řazení funkcí, zavádění se podnik skládá. Společnost konců odráží i koncepci vnitřního klima. Ovlivňují jím, kterém podnik působí. So složitě, diferencovaného listvosti jeho fungování a se v podniku uskutečňují

K problematice tohoto náš časopis svého času přispívá i výzkum sociální role ved. t. č. provádí v Institutu sociologie se sice také zaměřuje na skupinu pracovníků v zemědělství, poměr k družstevní hodnotové zaměření aj. Ze disku náplně, percepce a adekvátní přípravy na výzkum. Přidržuje se uvedeného sociálního modelu, hlavně věcné struktury v němž se vedoucí pracovníci

LOKALIZACE VE FORMĚ

Na základě toho, co přistupuje k analýze podnikového zřetel je záměr některých z hlediska lokalizace v p